

22 PRINSESSEN PÅ SMERTEN

FORÆLDRE DYRKER DERES BØRN SOM PRINSER OG PRINSESSER, MEN DE RISIKERER AT SPÆNDE BEN FOR DEM VED AT OVERFORKÆLE DEM

06 GASTRONOMISK DANNELSE
LÆR AT SPISE SAMMEN

13 PORNO ER MAINSTREAM
FOR **GENERATION P**

16 VI SKAL SKAMME OS
SÅDAN BLIVER VI BEDRE MENNESKER

DEN HVIDE KVAL

– ELLER OM AFSTANDSTEKNOLOGI

AF DEKAN LARS-HENRIK SCHMIDT

* Som filosofiprofessor var Immanuel Kant henvist til også at forelæse om pædagogik; og det gjorde han så – helt i overensstemmelse med Oplysningstidens idealer. Det handlede om at disciplinere, kultivere, civilisere og moralisere. En moderne filosofiprofessor taler næppe meget om det ømtålelige i at disciplinere eller om at moralisere. Men vedkommende har nok stadig svært ved at holde tungen lige i munden, når det handler om at distingvere mellem kultivering og civilisering; og dog er der en ting til forskel. En gaffel for eksempel. Der er ting, der sætter andet på afstand og dermed gør det til ting; vi kan øjensynligt kun forholde os til det andet, når det er tingsliggjort. Og konsekvensen er tilmed, at vi føler os gjort fremmede i forhold til det.

”Enhver kan lære at slå ihjel, men dannelsen består i at vide hvornår; kampteknik handler om, hvornår du ikke magter flere slag selv.”

Kapitalismens egenart er, at den bringer folk sammen – formidlet vel at mærke. Derfor har den også en civilisatorisk indflydelse ifølge dens mest berømte kritiker, nemlig Karl Marx. Men problemet består i, at fordi det er formidlingen, der binder os sammen, så kan man universalisere forbindelsen. Og det er overgangen fra kultur til civilisation. Kulturen peger tilbage på naturen – civilisationen frem mod sædeligheden. Civilisationen er ikke universel, men den har en universaliseringsbestræbelse i kødet og i stødet.

Sagt på en anden måde: Civilisation er båret af afstandsteknologi; og når man så derefter skal moralisere på dette, bliver det til anstændighed. Denne teknologi hedder for eksempel helligånden eller penge. Sådan så man i det mindste på det i anden del af 1800-tallet. Men så langt når vi sjældent, fordi vi er så optagede af kultur. Imidlertid er det udvekslingsteknologien, der er vigtigst, og det er her, civiliseringen kommer ind: Omgangsformerne – og dermed den høflighed, som bevirker, at man kan omgås andre uden at være intime med dem. Vi behøver ikke sluge dem, og der er rigtig mange ”that I can’t stomach”, men derfor kan jeg jo godt være sammen med dem.

Da Melville skrev om den store hvide hval som metafor for kapitalismen, var vores mentalitet nok skruet sådan sammen, at vi troede, vi kunne få bugt med den, altså at forståelsen af noget overstort kunne magtes – selv i hvalens form. Sådan er kapitalismen ikke mere, fordi vi er fanget af noget stort. Det er ikke Jonas og hvalen, Pinocchio i hvalens bug eller andre udgaver af arkemyten, for vi er ikke slugt. Vi er hvalen. Vi bilder os ind at kunne sluge verden – det vil sige at se den i vores perspektiv. De lever derinde – de andre – men truer ikke hvalens helbred.

Og hvad har så søfangerhistorier med pædagogik at gøre? Der er noget, der er større end dig; det kan sluge dig, men ikke knuse dig, fordi du er der. Pædagogik handler om at rette sig ind, hvad enten det nu handler om fra generation til generation eller for at tækkes normerne, hvad enten det handler om opdræt, uddannelse eller bare dannelse; det er ikke en underkuelse, men noget, man tager med sig – selv sofistikerede underkuelsesformer, som ikke er anbefalelsesværdige.

Det handler sådan set ikke om at uddanne folk, slet ikke i at begå sig. Enhver kan lære at slå ihjel, men dannelsen består i at vide hvornår; kampteknik handler om, hvornår du ikke magter flere slag selv.

At være civiliseret betyder at vide, hvornår man skal sige fra; at lægge afstand til tingene, kort sagt om anstændighed. Lægger man den af sig, hedder det kærlighed.

På dansk betyder det at være civiliseret stort set at være poleret, men sådan bør det ikke være, thi poleringen refererer til vulgaritet, mens civilisation idehistorisk set refererer til barbari – som nu kultur til natur. Det har ingen fremtid for sig, thi at se vulgaritet og barbari som et og det samme er forkert, og at civilisering og polering skulle være det samme, er der næppe mange danske pædagoger, der har fattet i deres praksis.

Vi tager os pænt ud, vi møder polerede frem, men tror vi på, at vi er bedre end andre vilddyr? Hvem vil vi gerne omtage? De uforstandige, som ikke ser vores åbne arme som et tilbud. Sådan er skolen. Vi forsøger ihærdigt at få dig til at forstå, at vi er et tilbud til dig.

Det danske uddannelsessystem tænker i civilisation og ikke i kultur. Og dermed er et af de store problemer, vi har med at eksportere systemet, at vi tror, det er vores kultur, vi eksporterer. Vi bilder os ind, at vi skal eksportere demokratisk dannelse. Vi skal tilbyde anstændig adfærd. ”C’est la civilisation ça!”. ■

“Når vi interviewer de 14-18-årige, taler de om **porno som noget helt normalt**. Det er helt nyt sammenlignet med tidligere.”

PROFESSOR SUSANNE V. KNUDSEN I ARTIKLEN 'GENERATION P' SIDE 13

06 OPSKRIFTEN PÅ **DANNELSE**

Hvis vi skal forandre folks spisevaner, må vi også medtænke måltidet og den gastronomiske dannelse, siger sociolog **Christian Stenbak Larsen**, der er ved at udvikle en måltidspædagogik.

10 **MONOPOL PÅ** DEMOKRATISK DANNELSE

En af juvelerne i den danske kulturarvs krone er foreningslivet. En antropolog med amerikanske rødder stiller spørgsmålstegn ved foreningslivets monopol på den **demokratiske dannelse**.

13 GENERATION P

Pornografi er en del af stort set alle unges liv. De møder det i tv, på nettet og ser det sammen med vennerne. Men de taler ikke med deres forældre om det.

16 **VI HAR BRUG** FOR SKAMMERE

Skammen er en væsentlig ingrediens i opdragelsen af børn, men det overser vi, for skam er et fyord i den pædagogiske verden. Interview med **børnebogsforfatteren Lene Kaaberbøl om, hvorfor skam gør os menneskelige**.

19 KRÆVER BØRN EN **HAPPY ENDING?**

Hvordan ender en civiliseret børnebog? Skal den ende lykkeligt? Asterisk har spurgt en børnebogsforfatter og en forsker, **om en lykkelig slutning er en etisk fordring for børnelitteraturen**.

20 **OPDRAGELSE** ER BLEVET EN SAMFUNDSOPGAVE

Det er blevet en samfundsopgave at opdrage børn til civiliserede mennesker. Det er institutionerne, der lærer børnene at begå sig blandt andre mennesker. Men det irttesatte barn kan udvikle modstand mod normerne, skriver **Eva Gulløv** i kommentaren.

22 **PRINSESEDYRKELSE** ER DÅRLIG OPDRAGELSE

Nutidens forældre dyrker deres børn som prinser og prinsesser, men de risikerer at spænde ben for deres børn ved at overforkæle dem, siger professor emeritus **Per Schultz Jørgensen**.

ASTERISK NR. 37, NOVEMBER 2007

REDAKTØRER

Lars-Henrik Schmidt (ansv.),
Camilla Mehlsen, Claus Holm og Jesper Nissen

REDAKTIONSKOMITÉ

Martin Bayer, Lars Geer Hammershøj, Henrik Nitschke,
Tine Fristrup, Eva Gulløv og Søren Langager.

KORREKTUR

Kirsten Kovacs

REDAKTIONENS ADR.

Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Dekanetet
Tuborgvej 164, 2400 København NV

KONTAKT TIL REDAKTIONEN

E-mail: asterisk@dpu.dk
Telefon: 88 88 90 59

ABONNEMENT

Abonnement er gratis og kan bestilles på
www.dpu.dk/asterisk

DESIGN

1508 A/S

FORSIDE

Pernille Holm
Andersen

TRYK

Scanprint A/S

ISSN NR.

1601-5754

OPLAG

16.800

ksenuddannelse
e* fleksibelt forløb
eltmoduler* vokse
annelse* ledelse* f
belt forløb* enkelt
uler* voksenuddar
e* ledelse* fleksibe

STUDIESTART FEBRUAR 2008:

Masteruddannelsen i voksenuddannelse (Human Resource Development)
Masteruddannelsen i ledelse af uddannelsesinstitutioner (Educational Management)
Masteruddannelsen som fleksibelt forløb

Enkeltmoduler - fra disse og fra DPU's øvrige masteruddannelser

Der er ansøgningsfrist den 19. november 2007

Læs mere på www.dpu.dk/master

Foto: iStockphoto

LEG MED SPROGET GIVER MEDVIND

Børn, der allerede i børnehaveklassen har leget med sproget, bliver bedre til at læse. Det viser nye analyser af, hvad der virker og ikke virker i læseundervisningen. Projekt Danlæs har identificeret nogle såkaldte med- og modvindsfaktorer for læseundervisningen og har fundet faktorer, som er medvirkende til, at børnene bliver gode til at læse, og nogle, der modvirker det. Noget af det, som giver medvind for læseundervisningen, er, hvis der allerede i børnehaveklassen er blevet arbejdet med læseforberedende aktiviteter som fonologisk og sproglig opmærksomhed.

→ Læs mere på www.dpu.dk/nyheder

SEMINAR OM PÆDAGISEREN AF DEN MODERNE VERDEN

I de senere år er der opstået en markant interesse for pædagogiske rationaler. Rationaler, som ikke længere lader sig begrænse til det pædagogiske felt, men som i stor stil finder relevans i samfundets nye former for økonomi, kultur og etik. Institut for Pædagogisk Filosofi inviterer til offentligt seminar om tidens nye pædagogiske rationaler og deres betydning for det aktuelle samfund. Seminarrækken løber over fire torsdage i oktober og november.

→ Læs mere på www.dpu.dk/kalender

DPU I PRESTIGEFYLDT INTERNATIONAL ALLIANCE

Danmarks Pædagogiske Universitetsskole har allieret sig med nogle af verdens mest anerkendte forskningsinstitutioner inden for uddannelsesforskning. Alliancen vil sammen sætte uddannelse på den internationale dagsorden. Ligesom World Economic Forum i Davos gør det på det økonomiske område, vil alliancen fungere som tænketank på det pædagogiske område. International Alliance of Leading Education Institutes, som tænketanken hedder, er netop blevet stiftet på et møde i Singapore.

→ Læs mere på www.dpu.dk/nyheder

Foto: iStockphoto

ULANDENES UNGE ER IKKE KUN OFRE

Børn og unge i ulandene er ikke bare sultne stakler eller tungt bevæbnede børnesoldater. De er aktivt handlende mennesker med indflydelse på deres egen hverdag. Bogen 'Unge liv i Syd' fra Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag går bag om stereotyperne og viser, at ulandenes børn og unge også er aktivt handlende individer med indflydelse deres egne liv. På baggrund af udviklingsprojekter og gennem etnografiske studier i vidt forskellige egne af verden tager forfatterne fat på, hvordan unge søger at skabe sig et liv i samfund med udbredt ressourcemangel, blandt andet i Brasilien, Nepal, Sri Lanka og Uganda.

→ Læs mere på www.forlag.dpu.dk

HELDAGSSKOLER INGEN GARANTI FOR BEDRE RESULTATER

Mange politikere forestiller sig, at heldagsskolen kan levere markante faglige resultater. Men forsøg med heldagsskoler i Vollsrose viser, at det ikke er nok at sætte timetallet op i skolen; det er vigtigt, at der samtidig bliver fokuseret på det indholdsmæssige. Bliver der det, tyder meget på, at heldagsskolen kan blive en god ramme om børns skolegang. Det er hovedkonklusionen i den første rapport i et treårigt forskningsprojekt på Danmarks Pædagogiske Universitetsskole.

→ Læs mere på www.dpu.dk/nyheder

ANDERS HOLM NY DPU-PROFESSOR

Anders Holm er blevet udnævnt til professor i uddannelsesøkonomi på Institut for Pædagogisk Psykologi på Danmarks Pædagogiske Universitetsskole. Han er uddannet cand. polit. og kommer fra en lektorstilling på sociologisk institut ved Københavns Universitet. Anders Holm beskæftiger sig særligt med social arv og har blandt andet forsket i, hvad der motiverer forskellige befolkningsgrupper til at uddanne sig. Udnævnelsen er et udtryk for en opprioritering af den evidensbaserede uddannelsesforskning på DPU. Anders Holm holder tiltrædelsesforelæsning den 7. december 2007.

→ Læs mere på www.dpu.dk/om/Ahol

OPSKRIFTEN PÅ DANNELSE

BØRN OG UNGE BLIVER STADIG TYKKERE, MEN GULERØDDER OG LØBETURE ER IKKE DEN RETTE OPSKRIFT PÅ SUNDHED. HVIS VI SKAL FORANDRE FOLKS SPISEVANER, MÅ VI OGSÅ MEDTÆNKE MÅLTIDET OG DEN GASTRONOMISKE DANNELSE, SIGER SOCIOLOG CHRISTIAN STENBAK LARSEN.

Foto: Getty

* For første gang i historien er børn og unges helbredstilstand dårligere end deres forældres generations. Det skolepolitiske svar på dette alarmerende faktum følger den traditionelle opskrift: sund kost og motion. Men er det den rette opskrift?

Nej, fokus er for snævert, lyder det fra sociolog og adjunkt Christian Stenbak Larsen fra Suhr's Seminarium. Han har undersøgt de eksisterende politiske strategier om mad i skoler og pædagogiske institutioner og må konstatere, at en vigtig ingrediens er udeladt: måltidet. Det er et problem, for måltidets sociale og kulturelle sammenhæng har ikke blot stor betydning for, hvad det er for en type kost, vi indtager, men spiller også en væsentlig rolle for det enkelte menneskes dannelse. Derfor er det oplagt at inddrage måltidet i skolen strategisk, mener Christian Stenbak Larsen.

SKOLEN GLEMMER MÅLTIDET

"Når vi beskæftiger os med mad og spisning i skoler og pædagogiske institutioner, fokuserer vi meget på nogle bestemte problemer, for eksempel sundhedsmæssige og ernæringsmæssige problemer, og løsningen bliver så også inden for lige de emner. Det kan man for eksempel se af de eksisterende politiske strategier. De handler dels om, at eleverne skal lære noget om ernæring, dels om at eleverne skal have adgang til

sund mad i form af for eksempel skoleboder," siger Christian Stenbak Larsen.

"Men det er ikke bredt nok. Der vil være en masse børn og unge, som ikke vil ændre spisevaner, selv om de får undervisning om sund mad, og skoleboden sælger frugt og grønt. Man tænker ikke på, at børns spisevaner afhænger meget af, hvem børnene spiser sammen med, og hvordan de spiser sammen med andre."

Christian Stenbak Larsen er i fuld færd med at udvikle en såkaldt måltidspædagogik, der ikke fokuserer ensidigt på ernæring, men også inddrager samværets betydning for kostvaner og det enkelte menneskes smag.

"Hvis vi skal forandre folks spisevaner, må vi også medtænke måltidet. Måltidet foregår altid i en bestemt madkultur. Min udvikling af en måltidspædagogik er et forsøg på at sige, at hvis vi skal virke pædagogisk og forandre nogle menneskers spisevaner, må vi tænke sammenhængen med."

MÅLTIDET OPDRAGER

Hvorfor er måltidet et redskab til at fremme sunde kostvaner? Det er der flere forklaringer på.

En forklaring er, at kroppen fungerer bedre, når den får tilført næring på faste tidspunkter. Selve ordet 'måltid' – mål og tid – betyder et vist tidsrum, hvor vi spiser. Vi prioriterer, at vi først

spiser, når det tidspunkt oprinder. Meget tyder på, at det også er det, der passer vores krop. Det er nemmere at administrere ens krops fornemmelser, være i balance og have en tilpas mæthed ved at spise på bestemte tidspunkter fast, fortæller Christian Stenbak Larsen.

En anden forklaring er, at måltidet har en indbygget pædagogisk funktion gennem samværet med andre. "Den helt grundlæggende opdragende konsekvens af måltidet er, at vi er sammen. Når man spiser sammen med andre, bliver det ikke så meget et individuelt valg. Man spiser det, man får serveret. Det er sværere at melde fra og sige 'jeg kan ikke lide det her'. Hvis man spiser alene, så fravælger man nye ting og holder sig til de sædvanlige præferencer."

Christian Stenbak Larsen kalder dette for en 'overskridelse': "Man overskrider sig selv, idet man melder sig ind i en social sammenhæng, hvor det tilsyneladende er noget andet, man kan lide. Når vi bliver inviteret til mad, afstår vi fra at holde på maden selv. Det er en grundlæggende åben social invitation. Det er svært at sige nej til maden, fordi man ikke bare siger nej til maden, men i virkeligheden også siger nej til invitationen om socialitet med andre. Det mener jeg, er en god pædagogisk effekt af måltidet. Det er også noget, man ser, når børn spiser sammen i børnehaven og skolen."

Overskridelsen hænger sammen med dannelse, for man kan ikke danne sig selv ud fra sig selv. Det kræver overskridelse at kunne danne sin egen smag.

SUNDT AT SPISE SAMMEN

En tredje forklaring er, at samværet gennem måltidet spiller en meget stor rolle for, hvad det er, vi putter i munden. Flere undersøgelser har peget på, at den ernæringsmæssige sammensætning er bedre, når man spiser sammen med andre, end når man spiser alene. Det hænger sammen med, at de

måltider, man prioriterer at spise sammen, er de varme måltider, hvor man får en varieret sammensætning, mens de måltider, man spiser alene, oftere er 'snack food' som for eksempel pizza og chips.

Man kan derfor sige, at det generelt er sundere at spise sammen med andre end alene. Men stadig flere spiser i dag alene. "De, der lever alene, er også dem, der spiser flest måltider alene," siger Christian Stenbak Larsen. Det gælder for eksempel unge, som er flyttet hjemmefra og ikke har stiftet familie. "Det er dem, som har sværest ved at administrere sult og mæthed. Fordi de ikke skal spise på bestemte tidspunkter sammen med andre, ender de tit med at trække sulten i for lang tid. Så bliver de oversultne og kommer til at overspise og bliver uarbejdsdygtige bagefter. Det viser, at det ganske enkelt ikke fungerer bare at skulle lytte til kroppen."

"MAN TÆNKER IKKE PÅ, AT BØRNS SPISEVANER AFHÆNGER MEGET AF, HVEM BØRNENE SPISER SAMMEN MED, OG HVORDAN DE SPISER SAMMEN MED ANDRE."

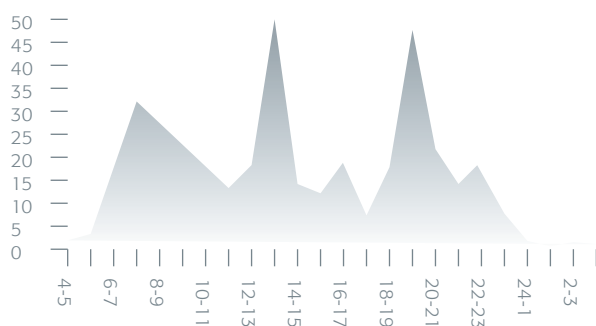
INDFØR SPISETIMEN

Hvad kan skolen gøre for at præge elevernes forhold til mad i en positiv retning? Ifølge Christian Stenbak Larsen kræver det først og fremmest et pædagogisk fokus på spisning og samværet om mad. Skolen bør for eksempel integrere spisning i skolen i selve undervisningen, så det ikke er noget, der foregår i spisefrikvarteret. Det skal være en del af den pædagogiske indsats at få måltidet til at fungere som en social sammenhæng. →

DANSKERNE SPISER PUNKTLIGT

De fleste danskere indtager frokosten i tidsrummet 12-13 og aftensmaden kl. 18-19.

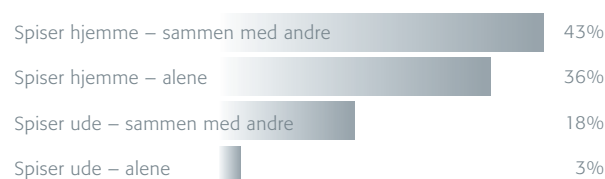
Figur 1: Hvornår spiser du?

DANSKERNE SPISER OFTEST HJEMME

Trods individuelle interesser og karriereforløb spiser danskerne oftere hjemme end ude – og oftere sammen med andre end alene.

figur 2: Hvor spiser du henne?

Kilde: Lotte Holm: 'The Social Context of Eating'. I: Unni Kjærnes (ed.): 'Eating patterns. A Day in the Lives of Nordic Peoples', SIFO, 2001.

"Man skal ikke se måltidet som et eller andet, der skal overstås, fordi nu skal eleverne have tanket op for at kunne følge undervisningen. I stedet for spiseafkvarteret kan man indføre 'spisetimen'. Det er en måde symbolsk at rykke det over fra at være noget, de får fri til at gøre, til noget, der er en del af skolens undervisning og pædagogiske virke."

Han mener også, at eleverne bør lære mere om mad, ikke bare om hvad der er sund og usund mad, men også om hvordan man laver god mad, for eksempel hvordan man kan ændre på en ret, så den bliver mere sund og smager bedre. Det kunne for eksempel ske gennem madprojekter, hvor man hen over nogle dage bryder fagstrukturen op og laver skolen om til en restaurant.

GASTRONOMISK DANNELSE

Det er også vigtigt, at skolen påtager sig en del af ansvaret for den gastronomiske dannelse. Mennesket udvikler sine kostvaner hele livet, men mange af vanerne har vi med fra barndommen, hvor kimen til den gastronomiske dannelse bliver lagt.

"Dannelse inden for mad handler om, at det ikke bare bliver overladt til den enkeltes smagssans, men at man får den kulturelle sammenhæng med, hvor hjemmelavet is smager bedre end regnbueis. Det er nogle af de ting, man skal lære om for at kunne sætte pris på kvaliteten. Man kan ikke udvikle sig fra sin egen individuelle smag for burgere og cornflakes. Hvordan skal man kunne udvikle sig derfra?" spørger Christian Stenbak Larsen og fortæller, at man udvikler sig ved at prøve noget nyt og sætte sig selv på spil. Derfor gælder det om at supplere det individuelle valg med nogle sociale og kulturelle sammenhænge, som skolen eksempelvis kan tilbyde ved at introducere eleverne til forskellige smagsoplevelser, madtraditioner og fortællinger om kogekunst.

Gastronomi er italesættelsen af kogekunst og stammer oprindeligt fra den højere kogekunst: haute cuisine. Den udsprang fra Frankrig som avancerede retter forbeholdt de absolut rigeste. Ifølge Christian Stenbak Larsen har gastronomien fra begyndelsen været en pædagogisk diskurs: Den opstod som formidling af gastronomisk viden til det borgerskab, som havde erobret sig magten under den franske revolution. Den højere kogekunst flyttede da fra aristokratiets lukkede gemakker til de parisiske restauranter, hvor den var tilgængelig for en langt bredere kreds.

I det 20. århundrede bevægede den fine kogekunst sig endnu bredere ud, sågar til de franske landkøkkener, som man begyndte at vurdere ud fra andre kriterier. Hermed lød startskuddet til en veritabel kulturrelativering inden for smag. "Alle smage kunne efterhånden være lige gode," siger Christian Stenbak Larsen. "Gastronomi blev udbredt til, at der findes mange 'cuisines'. Enhver restaurant fik nærmest sin egen målestok for, hvad der er god og dårlig smag. Burgerbarerne er for eksempel en særlig smag, og inden for det køkken kan man være god og dårlig."

I 1990'erne opstod der imidlertid en bevægelse mod denne kulturrelativering – eller demokratisering af smag, om man vil – først og fremmest gennem det såkaldte 'nouvelle cuisine', som kokken Claus Meyer eksempelvis er discipel af. Kokkene

inden for la nouvelle cuisine var opdraget i et system, hvor der var forskel på god og dårlig mad; god og dårlig smag.

"De turde tænke 'min smag er bedre end din smag'. Men det er jo svært at komme og sige: Vi har en madkultur, der er bedre end jeres. Derfor skal I høre efter, hvad vi har at sige'. Nogle af deres første slag led under, at man ville give folk noget godt og noget dårligt og lade dem smage forskel. Problemet var bare, at selv om de nok kunne smage forskel, kunne det meget vel være, at de fortsat ville foretrække regnbueis, for det smagte som det, man var vant til."

Christian Stenbak Larsen mener ikke, at skolen skal introducere den højere kogekunst, men han mener, at skolen skal turde være formidler af gode og sunde madpræferencer og lære eleverne at sætte pris på smagsforskelle, som ikke bare beror på elevernes subjektive smag, men snarere på madens kvalitet. "Skolens store mulighed er, at det er en anden social setting med nogle andre sociale relationer end hjemmet. Dermed får vi brudt nogle vaner op. Det er om at bruge situationen ved at lægge et socialt pres på barnet om at kunne tage positivt imod nye smagsindtryk." ■

Af Camilla Mehlsen
cme@dpu.dk

Læs mere om måltidspædagogik og måltidets sociologi:

* Helle Brønnum Carlsen (2004): 'Æstetiske læreprocesser med hensyn til mad og måltider'. DPU.

* Søren Tange Kristensen (2003): 'Eating bodies and social worlds'. Samfundslitteratur.

* Christian Stenbak Larsen (2007): 'Måltidspædagogik mellem ernæring og sanselighed', arbejdspapir fra forskningsprogrammet i Socialanalytisk Samtidsdiagnose, DPU.

* Georg Simmel (1998/1910): 'Måltidets sociologi'. I: Hvordan er samfundet muligt?: udvalgte sociologiske skrifter, Gyldendal.

CHRISTIAN STENBAK LARSEN

Seminarieadjunkt ved Suhr's Seminarium. Cand.mag. i idéhistorie og kultursociologi og ph.d. i sociologi fra Københavns Universitet på afhandlingen 'Italesættelser af Økologisk Mad'. Tilknyttet DPU's forskningsprogram 'Socialanalytisk Samtidsdiagnose', som afholder et åbent seminar om måltidspædagogik d. 25. oktober på DPU.

WWW | www.suhr.dk

SKOLEN I SKOVEN

HJERNE, KROP OG LÆRING I NATUREN

Theresa S. S. Schilhab, Anne Mette Kaae Petersen, Lasse Bak Sørensen og Christian Gerlach

Pris: 220 kr. * 174 s.
ISBN 978-87-7684-184-3

Skolen i skoven er historien om undervisning af folkeskoleelever i det fri. Forfatterne begrundet nye pædagogiske indsigter om undervisning i naturen med viden hentet fra evolutionsbiologi og neuropsykologi. Bogen udgør et originalt bidrag til diskussionen om fornyelse af folkeskolen.

“En helt igennem spændende bog, der er hurtig at læse, og som i den grad pirrer en til at tænke anderledes omkring sin undervisning.”

Niels Peter Riising, Folkeskolen

UNGE LIV I SYD

– BERETNINGER OM
BØRN OG UNGE I
UDVIKLINGSLANDE

Karen Valentin og Catrine
Christiansen (red.)

Pris: 269 kr. * 232 s.
ISBN 978-87-7684-132-4

Unge liv i syd fortæller om aktuelle problemer, som udviklingsbistanden og politiske organisationer står over for i kampen mod hiv/aids og borgerkrige. Bogen er skrevet af forskere og NGO-repræsentanter, som alle er engagerede i børn og unges vilkår.

TANKESTREGER

– TVÆRVIDENSKABELIGE
NYBRUD

Robin Engelhardt, Camilla
Mehlsen og Frederik
Stjernfelt (red.)

Pris: 375 kr. * 384 s.
ISBN 978-87-7684-183-6

Vidt forskellige forskere beretter her om tværvideenskabelige nybrud inden for forskellige hjørner af videnskaben, lige fra matematik og fysik over organisationsteori og religion til arkitektur og computer science. Bogen giver et overblik over mange af videnskabernes aktuelle fronter.

WAYS

– ON CAREER
GUIDANCE

Peter Plant (Ed.)

Pris: 299 kr. * 294 s.
ISBN 978-87-7684-171-3

Guidance and counselling cover many different professional and research areas, all in relation to helping people finding directions in life, i.e. **ways**. This anthology provides an overview of and an insight into Nordic and in particular Danish guidance and counselling issues.

BESØG FORLAGET PÅ **BOGFORUM** I KØBENHAVN D. 16.-18. NOVEMBER

FREDAG KL. 17, FRI SCENE

Journalist Jakob Albrecht interviewer professor Susanne V. Knudsen og professor Sven-Axel Månsson om **Generation P. – Youth, Gender and Pornography**.

LØRDAG KL. 10.15, STAND 23

Dur e-læring til sprogundervisning? Gør mobil-læring? Dør dialekterne? Spørg Karen Lund og Michael Svendsen Pedersen fra **Sprogforum** om sprogets aktuelle strømninger.

LØRDAG KL. 13, STAND 23

Lærer vi bedst i det fri? Neurobiolog Theresa Schilhab i samtale med Jesper Nissen om **Skolen i skoven – Hjerne, krop og læring i naturen**.

LØRDAG KL. 15, STAND 23

Karen Valentin og Jan Nikolai Kristensen fortæller om **Unge liv i Syd – beretninger om børn og unge i udviklingslande**.

SØNDAG KL. 13, STAND 23

Rune Lykkeberg interviewer Kim Gørtz, erhvervsforsker og forfatter til samtidsanalysen **Den filosofiske præstation**, om mødet mellem filosofi og erhvervsliv.

LÆS MERE OM BØGERNE OG BESTIL PÅ

WWW.FORLAG.DPU.DK * BOGSALG@DPU.DK * TLF.: 8888 9360

**Danmarks Pædagogiske
Universitetsforlag**
Danish School of Education Press

Foto: Scanpix

Antropolog Sally Anderson stiller i sin nye bog spørgsmålstegn ved idrætsforeningernes rolle som demokratiske læringsrum. Men hun mener, idrætsforeningerne har været med til at gøre det almindeligt at tage sin krop med ud i det offentlige rum.

MONOPOL PÅ DEMOKRATISK DANNELSE

EN AF JUVELERNE I DEN DANSKE KULTURARVS KRONE ER FORENINGSLIVET. EN ANTROPOLOG MED AMERIKANSKE RØDDER STILLER SPØRGSMÅLSTEGN VED FORENINGSLIVETS MONOPOL PÅ DEN DEMOKRATISKE DANNELSE.

* Idrætsforeningerne bliver fremhævet som grundlæggende for vores demokratiske dannelse. Politikere, meningsdannere og de store idrætsorganisationer giver indtryk af, at idrætsforeningerne spiller en unik rolle som læringsrum for socialt fællesskab og demokrati. Ni ud af ti danske børn har været medlemmer af en idrætsforening på et tidspunkt i deres liv, og med omkring 14.000 idrætsforeninger er der en forening for hver 385 danskere.

Hvor højt værdsat idrætsforeningerne er, kommer blandt andet til udtryk i kulturminister Brian Mikkelsens forord til pjecen 'Børn og unge i bevægelse'. Her skriver han, at det offentlige involverer sig i idrætsforeningerne på grund af de værdier, "der ligger i det forpligtende fællesskab og i den demokratiske læring".

En anden, der også priser foreningernes værdier og ikke mindst den demokratiske dannelse, er landskonsulent i Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger (DGI) Max Rasmussen. Han arbejder blandt andet med at få flere børn ind i idrætsforeningerne. For ham er den demokratiske dannelse i foreningerne "helt afgjort vigtig". Max Rasmussen mener, dannelsen ligger i selve foreningsstrukturen: "Børnene lærer noget af, at nogle bliver valgt og får en eller anden form for myndighed – eller magt om man vil. Det tager de med sig videre".

Derudover fremhæver han læringen i foreningslivets praktiske arbejde: "Yde/nyde-forholdet er vigtigt. Det vil sige det forhold, at man er nødt til at yde en praktisk indsats i foreningen for at kunne nyde dens muligheder. For børnenes vedkommende kan det være at indsamle penge til træningslejr eller at være til stede, når der er arbejdsweekend. Det bruger vi en del resurser på at opretholde, for det mener vi, børnene lærer af", siger Max Rasmussen.

DEMOKRATI LANGT FRA VIRKELIGHEDEN

Spørgsmålet er imidlertid, om idrætsforeningerne spiller en unik rolle som demokratisk læringsrum. Antropologen og dansk-amerikaneren Sally Anderson har undersøgt, hvad der ligger bag den kollektive begejstring for idrætsforeningerne. I sin nye bog rejser hun tvivl om, hvorvidt idrætsforeningerne spiller en så unik rolle, som de giver indtryk af. Hun fokuserer blandt andet på forestillingen om idrætsforeningerne som demokratiske læringsrum. Hvordan kommer 'demokrati' til udtryk i foreningslivet, og er det noget, børnene selv oplever?

Efter sine ekspeditioner ud i foreningslivet stiller Sally Anderson sig tvivlende over for forestillingen om idrætsforeningerne som demokratiske læringsrum. "Jeg havde svært ved at se noget af det, jeg kalder 'demokrati' derude. For mig er demokrati noget med at stemme og en måde at beslutte nogle ting på. Det kunne jeg ikke få øje på, at børnene var en del af", siger hun og henviser til, at børnene som regel ikke har stemmeret, som regel ikke har noget at skulle have sagt om træningstider og kun i få tilfælde deltager aktivt i det praktiske arbejde.

Det gik i det hele taget hurtigt op for Sally Anderson, at det var svært at få hånd om, hvad man mente med 'demokrati' i foreningslivet i forhold til børn. "Der bliver talt meget om, at børnene skal ud i foreningerne for at lære demokrati, og at for-

"Der er mange andre civile rum, hvor børn kan lære det samme som i idrætsforeningerne, men de har ikke den samme stærke historiske og strukturelle position som idræt."

eningerne er et læringsrum for demokrati, men man præciserer aldrig rigtigt, hvad man mener," siger hun.

Sally Anderson spurgte også de 10-12 årige børn, hvordan de oplevede det "at gå til noget", og hun opdagede hurtigt, at de havde svært ved at finde ord for, hvad en forening var. "En forening, det er ligesom DGI-byen ikke?", sagde én. En anden mente, det var et sted, "hvor alle kunne komme og prøve at spille badminton", en tredje kunne ikke huske det, og en fjerde gav op med det samme.

Asger på 12 år havde dog en særdeles god fornemmelse for, hvad en forening var: "Ja, det er sådan én, min far er i", siger Asger og fortsætter: "Der er en leder. Og så er der en styregruppe og en formand og en vice-formand. Og så er der en masse inaktive medlemmer og nogle, der laver alt arbejdet. Og en masse der ikke gider komme til møderne. Det er min far sur over. Og så er der en masse, der bruger foreningen, men som ikke er gamle nok til at deltage i møderne". Sally Anderson mener, det er vigtigt at lytte til børnenes oplevelser: "Asgers beskrivelse er måske tættere på den demokratiske virkelighed i foreningslivet end megen politisk retorik".

KROPPENS DEMOKRATI

Hvis man alligevel skal tale om en demokratisk dannelse i idrætsforeningerne, mener Sally Anderson, at det er mest frugtbart at tale om "kroppens demokrati". Med inspiration fra den svenske etnolog Jonas Frykman mener hun, at idrætsforeningerne er et sted, hvor almindelige menneskers kroppe kan mødes og komme til syne i al deres forskellighed. Man kan dermed ifølge Sally Anderson tale om en form for "kropslig integration" og måske endda "kropsligt demokrati".

"Idrætsforeningerne har været med til at gøre det almindeligt at tage sin krop med ud i det offentlige rum. Her bliver kroppene ikke så meget *lige*, men *almindelige*. Vi bliver vant til at se dem i det offentlige rum. Jo flere forskellige kroppe der kommer ud i dette rum, jo mindre forundret bliver man over at se en flok piger, der spiller fodbold i parken en søndag morgen ved siden af en flok mennesker af blandet alder, der dyrker Tai Chi. Man kan sige, at denne 'almindelighed' både er integrerende og demokratisk. Det er bare ikke noget, som idrætsforeninger har patent på," siger hun.

I undersøgelsen af idrætsforeningerne har det forundret Sally Anderson meget, hvor lidt værdi nogle foreninger rent faktisk tilføjer de kropslige færdigheder, der er forbundet med at dyrke idræt. "Jeg synes, det virkede, som om børnene ikke skulle lære ret meget og ikke blive særligt gode – måske især de såkaldte ressourcetsvage børn. Det vigtigste syntes at være, at de bare var derude og havde det hyggeligt sammen." →

FAKTA OM DANSK IDRÆTSLIV

Danmark har cirka 14.000 idrætsforeninger, organiseret i de tre hovedorganisationer: Danmarks Idræts-Forbund, Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger og Dansk Firmaidrætsforbund. De mest populære idrætsgrene er fodbold, gymnastik, badminton og håndbold.

Det årlige offentlige tilskud til idrætten er på cirka 3,5 milliarder kr. Idrætslivet er reguleret af Kulturministeriet, når det gælder eliteidræt, Undervisningsministeriet igennem folkeoplysningsloven, Skatteministeriet igennem tips- og lottopenge og Sundhedsministeriet i forbindelse med dopinglovgivningen.

Anderson mener, at adskillelsen mellem de kropslige og de sociale færdigheder er så indprentet, at det tangerer religion, og hun mener, det er en dybt problematisk misforståelse, at de kropslige færdigheder ikke betyder noget for de sociale. "Mange af børnene har virkelig brug for de færdigheder, for eksempel for at kunne komme ud og sige 'se nu kan jeg noget'. Vi ved jo for eksempel, at de børn med de bedste kropslige færdigheder er de mest populære i klassen. Det behøver ikke være på eliteplan, men hvorfor ikke lære at spille badminton, så godt man kan, når man nu bruger så meget tid i badmintonklubben?"

SOCIALE GEVINSTER

Sally Andersons skepsis over for idrætsforeningernes demokrati-retorik får hende dog ikke til at underkende foreningernes berettigelse eller værdi. Hun anerkender, at børn og unge har meget at lære af at dyrke foreningsidræt. Men hun stiller spørgsmålstegn ved den eksklusive stilling, idrætsforeningerne har opnået i det danske samfund. Det, hun opfatter som eksklusivt, kommer blandt andet til udtryk, når landskonsulent Max Rasmussen fra DGI fremhæver idrætsforeningernes opdragelsesmæssige rolle for børn og unge.

Han mener, foreningerne er et af opdragelsens tre ben med hjemmet og skolen som de to andre: "Barnet skal jo nok overleve, selvom det ikke kommer i en idrætsforening. Men uden foreningen går man glip af en god mulighed for at lære vigtige kompetencer. Foreningerne giver muligheder for at lære at klare udfordringer, for at øve sig i samarbejde og for at blive udfordret inden for trygge rammer". Det er ifølge Max Rasmussen vigtige kompetencer, som børnene kan tage med sig ud i deres sociale liv og på arbejdsmarkedet. Kompetencerne er for Rasmussen så vigtige, og idrætsforeningerne har så meget at tilbyde børn og unge, at han og DGI har rettet blikket mod SFO-institutioner for at nå ud til de børn, som endnu ikke er med i en idrætsforening. Han understreger dog, at foreningerne

ikke er formålet i sig selv. Det afgørende er, at børnene dyrker idræt.

Sally Anderson er enig med Max Rasmussen i, at der er vigtige sociale gevinster at hente i idrætsforeningerne. Men hun er skeptisk over for det, hun opfatter som en forestilling om, at det er det eneste sted, de findes. "Hvis nogen skulle spørge mig, hvad vil du gerne have, at dine børn laver i deres fritid, så ville jeg sige idræt – fint, men lige så gerne musik eller dans eller noget helt tredje. Der er mange andre civile rum, hvor børn kan lære det samme som i idrætsforeningerne, men de har ikke den samme stærke historiske og strukturelle position som idræt." Af samme grund er Sally Anderson med sine egne ord "knotten" over forestillingen om det foreningsløse barn, der går glip af en masse ved ikke at være med i en idrætsforening. Hun mener, man overser mange vigtige alternative foreningsstrukturer ved at fokusere så entydigt på idrætsforeningerne. Som eksempel fremhæver hun blandt andet en basketturnering, som en af hendes interviewpersoner fortalte om. "Det gjorde vi selv – helt uden pædagoger!", fortalte drengen stolt om turneringen, som børn fra forskellige nationaliteter havde organiseret i gården i en boligblok i Sydhavnen.

Sally Anderson siger: "Religionsbaserede lørdags- eller søndagsskoler og lejre er også eksempler på organiseringsformer, hvor børn mødes på tværs og dyrker socialt samvær, fællesskab og derved øver sig i den vigtige kompetence, det er at være sammen med andre i civile rum. Børn kan være med i så mange andre lærerige sammenhænge, hvor de dyrker aktiviteter sammen med forskellige mennesker, uden at det foregår i foreningsregi." ■

Af Jesper Nissen
jesni@dpu.dk

SALLY ANDERSON

Antropolog og adjunkt på Institut for Pædagogisk Antropologi på Danmarks Pædagogiske Universitetsskole. Hun forsker blandt andet i børn og unge i Danmark og er tilknyttet projektet Civilisering.dk. Andersons bog om de danske idrætsforeninger – 'Civil Society. Children, Sport and Cultural Policy in Denmark' – udkommer til vinter på Information Age Publishing, USA.

WWW | www.dpu.dk/om/saan

GENRÅD TIL PORN RATION

Pornografi er en del af stort set alle unges liv. De møder det i tv, på nettet og ser det sammen med vennerne. Men de taler ikke med deres forældre om det.

* Det begyndte som en bekymring. I 2004 bad Nordisk Ministerråd professor Susanne V. Knudsen og konsulent Anette Dina Sørensen om at lede et forskerteam, der skulle undersøge børn og unges forbrug af pornografi. Hvor mange unge i Norden blev udsat for pornografi? Hvad var deres holdning til porno? Hvor bekymrende var pornificeringen af det offentlige rum?

Forskere fra alle de nordiske lande har været tilknyttet projektet om "Unge, køn og pornografi i Norden". Nu præsenteres en del af forskningen i bogform på Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag. Konklusionen er alt andet end en dommedagsprofeti. "Vi er nok blevet positivt overrasket. Projektet endte et andet sted, end det var planlagt," siger Susanne V. Knudsen, der er professor ved Høgskolen i Vestfold i Norge.

Projektet har vist, at pornografi ganske vist er enormt udbredt blandt børn og unge i Norden, og de unge begynder deres forbrug i en ung alder. Men de unge viser sig også som kritiske og reflekterede forbrugere, som kan skelne mellem pornoens fiktionsverden og virkeligheden.

"Det største problem er faktisk ikke de unge, men deres forældre. Problemet er, at de ikke taler med deres forældre om pornografi. De unge fortæller, at de har et behov for at diskutere det, de møder, med deres forældre. Men forældrene er – ligesom deres børn – for blufærdige til at tale om det," siger Susanne V. Knudsen.

HELT ALMINDELIGT

De unge bruger porno som underholdning, inspiration eller som kilde til information om, hvad sex er. Og hvis de voksne ikke kommer på banen, kan pornoindustriens idealer komme til at spille en stor rolle i de unges seksualoplysning.

"De voksne må overvinde deres blufærdighed og få en større forståelse for, hvad deres børn foretager sig. Forældrene skal finde ud af, hvordan de har det med porno. Det er nemlig et problem, at forældrene er uafklarede. De skal vedkende sig, at porno findes, at de selv har været i kontakt med det, og hvordan de forholder sig til det. Hvad styrer dem – er det lyst eller skam?," siger Susanne V. Knudsen. →

Drenge ser ofte porno sammen med deres kammerater. Adjunkt Niels Ulrik Sørensen fra Center for Ungdomsforskning ved Learning Lab Denmark, Danmarks Pædagogiske Universitetskole har undersøgt de unge drenges fællesskab omkring porno. Han påpeger, at der er tale om situationer, som er "renset for enhver seksuel dimension". Drengene ser således ikke porno sammen for at blive pirret eller tilfredsstillet. Forklaringen er, at det ville give for mange homoseksuelle undertoner at masturbere sammen med kammeraterne. Derfor anlægger drengene en mere sarkastisk attitude, som samtidig bekræfter drengene i, at porno ikke skal tages for alvorligt.

"De unge fortæller, at de har et behov for at diskutere det, de møder, med deres forældre, Men forældrene er – ligesom deres børn – for blufærdige til at tale om det."

Og der er nok at tale med de unge om. En kvantitativ undersøgelse i projektet blandt unge i Norden i alderen 14 til 18 år viser, at 99 procent af drengene og 86 procent af pigerne har set porno, og de mødte det første gang i en alder af 12-14 år. "Det er ret overraskende, at så mange unge har set pornografi, og at det sker i en så tidlig alder", siger Susanne V. Knudsen.

Og det er mindst lige så overraskende, at de ikke viser tegn på skam eller skyld over det. "Når vi interviewer de 14-18-årige, taler de om porno som noget helt normalt. Det er helt nyt sammenlignet med tidligere."

Forklaringen på, at pornografi er blevet mainstream, er blandt andet, at de unge i modsætning til tidligere ikke behøver købe et blad eller en video for at få adgang til porno. "Det betyder, at det opleves som mere naturligt, fordi de slipper for skammen og risikoen for at blive nedstirret, hvis de køber et pornoblad."

PIGER SER OGSÅ PORNO

For drenge begynder karrieren som pornoforbruger alene. I en senere alder begynder de måske at se porno sammen med deres kammerater. Et samvær, som ikke har noget med seksuel tilfredsstillende at gøre, men snarere handler om at skabe et sammenhold omkring morsomme og sarkastiske kommentarer. Pigerne derimod begynder ofte sammen som pornofbrugere med andre piger eller deres partner og bevæger sig siden i en retning, hvor de søger porno på egen hånd.

"Vi ved ikke, hvorfor der er den kønsforskel. Vi kan bare konstatere, at den er der. Det er mest drenge, der har brug for porno og bruger den – men forbløffende mange piger ser også porno."

Det har været en del af projektet at afdække nordiske teenagers opfattelse af pornografiens kønsbilleder og deres holdninger til fremstillingen. Både drenge og piger er kritiske og reflekterede over for den porno, de møder, siger Susanne V. Knudsen. Men hvor flere drenge har et forholdsvis positivt syn på pornografi, er mange piger mere kritiske over for pornoens fremstilling af

kvinder. De har gennemskuet, at hovedparten af den porno, de møder, er produceret af mænd for mænd.

I en af de kvalitative interviewundersøgelser fortæller nogle af pigerne, at deres kæreste gerne vil prøve analsex, og det mener pigerne, kan henføres til inspiration fra pornografi på nettet. Piger, som indrømmer, at deres kropsidealer minder om pornografiens, siger, at det skyldes usikkerhed om, om fyrene finder dem attraktive nok.

Fyrene afviser blankt at være påvirket af pornografiens idealer. Det tror pigerne imidlertid ikke på. De mener, at ingen kan afvise påvirkningen af porno.

MERE END STEREOTYPER

Ser man på de unges brug af porno i et kønsperspektiv, er pornografi ofte kendetegnet ved meget stereotype kønsbilleder. Kvinderne har store struttende bryster, og mændene er muskuløse og udrustet noget over gennemsnittet.

"Men selv om kønsbillederne er stereotype, og kvinder bliver beskuet, mens mænd beskuer, er der også tendenser til, at mænds og kvinders iscenesættelse kommer til at ligne hinanden. For eksempel ved at drenge fotograferer sig selv i spejlet, eller at piger tager en mere rå attitude på sig og gør sig 'mandlig'," fortæller Susanne V. Knudsen.

Hun siger, at hun er lidt træt af, at 'bekymringspessimisterne' udelukkende fremstiller pornografi som undertrykkelse af kvinder, mens 'jubeloptimisterne' slet ikke kan få øje på pornoens problemer.

"Det er rigtigt, at der er stereotyper i porno, og det er også rigtigt, at kvinder bliver gjort til objekter. Men porno rummer så meget andet. Nogle frigør sig seksuelt ved at bruge porno til at masturbere, og de har mulighed for at afprøve roller som seksuelt ophidsede, aktive initiativtagere i seksualiteten – roller som traditionelt er knyttet til mænd", siger Susanne V. Knudsen, der mener, at det er vigtigt at adskille begreberne seksualisering og pornificering.

"Seksualiseringen er en del af vores samfund, og en del af en positiv frigørelse af seksualiteten. Porno er underholdning, inspiration og information, der kan forekomme undertrykkende med dens idealer om store bryster, uendelig rejkning og liderlighed." Eller som en ung fyr selv siger i et interview i bogen:

"Der er en tyk streg mellem pornografi og seksualitet... Nogle kvinder gør det, fordi de mangler penge... men seksualitet er

PORNO ER MAINSTREAM

99 procent af drengene mellem 14 og 18 år i Norden har været i kontakt med pornografi. For pigerne er tallet 86 procent. Det viser en kvantitativ undersøgelse i projektet 'Unge, køn og pornografi i Norden' af Anette Dina Sørensen og Vigdis Saga Kjørholt. Undersøgelsen viser, at to tredjedele dog bruger porno yderst sjældent. Kun en tredjedel kan siges at være storforbrugere og bruger porno på daglig eller ugentlig basis. 11 procent ser porno 'næsten hver dag'.

noget helt andet... det er noget, du gør, når du elsker et andet menneske."

HOT OR NOT?

Susanne V. Knudsen har i sit forskningsprojekt ikke kun kigget på de unges forbrug af gratis pornosider på nettet. Hun har også undersøgt det, hun kalder selvrepræsentationer, på unges netsteder. Det vil populært sagt sige hot-or-not-sider, hvor unge lægger billeder af sig selv ud på nettet og får karakterer af de andre besøgende. Hvis man er hot, får man høje karakter. Hvis man ikke er hot, vanker der lave karakterer.

Efter at have studeret to af de mest populære norske selvrepræsentationssider, www.deiligst.no og www.hotnot.no, vil Susanne V. Knudsen ikke betegne dem som pornografiske. Siderne skal ses i sammenhæng med den seksualisering, der finder sted i de nordiske lande i disse år, og kan bedst betegnes som en form for skønhedskonkurrence i cyberspace, hvor de unge iscenesætter sig selv. I modsætning til porno ser man på hot-or-not-siderne for eksempel aldrig kønsorganer, sex-scener eller par sammen.

Men ligesom på de rigtige pornosider er kønsrollerne ofte stereotyper. Der er mange fitnessfyre og piger med struttende bryster og trutmund.

"Det er den type, der tør lægge sit billede på nettet. For pigernes vedkommende forestiller billederne tit piger med store bryster og en struttende bagdel, mens fyrene har bar overkrop eller ansigt. Hvis man skal vinde så mange point som muligt, skal man udfordre og være mere dristig. Og det gør man ikke ved at have små bryster eller ved at vise mindre frem fra underbuksen. De vovede viser mere, og dem kommer der flere og flere af," siger Susanne V. Knudsen.

Og siderne er populære. www.deiligst.no var blandt de 10 mest besøgte hjemmesider i Norge i 2005. Indtægterne stammer fra blandt andet brugerne, der betaler for at lægge deres billeder på nettet. Desuden tjener hjemmesiderne penge på reklamer og på at linke til andre sider, herunder har der også været eksempler på links til pornosider.

Spørgsmålet er, hvad der driver de unge til at udstille sig selv på den måde?

Ifølge Susanne V. Knudsen giver det status at lægge sine billeder på hot-or-not-siderne og få gode karakterer. Men mange unge finder imidlertid siderne for seksuelt udfordrende til, at de

Man finder flest drenge i gruppen af storforbrugere. Undersøgelsen viser, at de unge har været i kontakt med de fleste af pornografiens genrer. Dog er det de færreste, der har stiftet bekendtskab med de ulovlige og mere kontroversielle former for pornografi, såsom børnepornografi, dyreporno og voldspornografi. De unge, der har oplyst, hvilke genrer de foretrækker, har vist, at de synes bedst om konventionelle hard-core scener mand/kvinde, oral/anal og gruppesex. Drengene foretrækker desuden "pigese-x-porno", hvor to kvinder dyrker sex med hinanden.

"Der er også tendenser til, at mænds og kvinders iscenesættelse kommer til at ligne hinanden. For eksempel ved at drenge fotograferer sig selv i spejlet, eller at piger tager en mere rå attitude på sig og gør sig 'mandlig'."

vil være med. De ønsker ikke at virke billige og lægger i stedet fotos af sig selv på nogle af de mere uskyldige sider.

Susanne V. Knudsen mener, at de unges lyst til at blive set på siderne er en del af tidens konkurrencekultur. "Vi kender det fra tv, hvor folk konkurrerer om at finde en kæreste, blive popstjerne eller fotomodel. På hot-or-not-siderne bliver kroppen en del af selviscenesættelsen, fordi den er med til at vise, hvem man er i konkurrence med andre." ■

Af Jakob Albrecht
Asterisk@dpu.dk

Læs mere om unge og pornografi her:

Susanne V. Knudsen, Lotta Löfgren-Mårtenson and Sven-Axel Månsson (Eds.): 'Generation P? Youth, Gender and Pornography'. Udkommer på Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag den 16. november 2007.

'Unge, køn og pornografi i Norden – Slutrapport*', Nordisk Ministerråd 2006.

SUSANNE V. KNUDSEN

Professor i pædagogisk tekstforskning, Høgskolen i Vestfold, Norge. Hun er tidligere seniorforsker ved NIKK, Nordisk institut for kvinde- og kønsforskning. Frem til 2002 var hun lektor på Institut for Pædagogisk Antropologi, Danmarks Pædagogiske Universitetsskole.

WWW | www.hive.no

VI HAR BRUG FOR SKAMMERE

Skammen er en væsentlig ingrediens i opdragelsen af børn, men det overser vi, for skam er et fyord i den pædagogiske verden. Interview med børnebogsforfatteren **Lene Kaaberbøl** om, hvorfor skam gør os menneskelige.

* Ejer du skam i livet? Hvis du gør, er du et menneskeligt menneske. Men skammen kommer ikke af sig selv. De fleste af os går ikke tilfældigvis rundt og skammer os. Ifølge børnebogsforfatteren Lene Kaaberbøl kræver det skammere:

”Ud over at være en følelse, som vi selv kan have, er skam noget, vi kan påføre andre. Der er en grund til, at det er muligt at konstruere ordet skammer på rigtig mange sprog. Det er, fordi der eksisterer et verbum, det kan konstrueres ud fra: at skamme eller at skamme nogen ud. En skammer minder folk om, at de har skam i livet. Jeg tror, alle er udstyret med en potentiel skamfølelse, og der skal noget ekstraordinært til for at tage den følelse fra os. I mine bøger om skam kan en dosis drageblod for eksempel befri én fra den civilisationsbyrde, skamfølelse er,” siger Lene Kaaberbøl, der mener, at det er en primær kraft, ja næsten en urkraft at kunne få folk til at skamme sig.

SKAM ER EN GAVE

Lene Kaaberbøl har skrevet en serie på fire børnebøger om skam. Bøgernes hovedpersoner er Dina og hendes mor, skammeren Melussian Tonerre. Dina har arvet sin mors gave for – med skammerøjne og –stemme – at skamme folk. I den første bog, 'Skammerens datter', fortæller moren om sin og Dinas skammerkraft: "Det er en gave, sagde hun. Og det er også magt. Man må ikke misbruge den." Dina, som er morens lærling, skal netop lære, hvordan hun bruger skammen på forsvarlig vis. Skammens kamp mod den inkarnerede ondskab Drakan – uden for skammens rækkevidde – bliver et overraskende og lærerigt forløb for Dina.

"Hvis man ikke har den elementære evne til at føle skam i livet, har man ikke den etiske sans, der kommer i spil, når man træffer valg og omgås andre mennesker. Det er det, som er galt med Drakan, skammerbøgernes eneste totalt skamløse person. Klinisk set er han psykopat. Den eneste, der kan begå forfærdelige misgerninger og stadig se en skammer i øjnene uden at blinke. Han ejer ikke evnen til at tænke og overveje etisk i forhold til andre mennesker. Han er ikke sadist, han slår ikke folk ihjel for sjov. Men han kan heller ikke se, hvorfor han

skulle lade være, hvis det er til fordel for ham. Der er ikke nogen ubehagelige konsekvenser, der holder ham tilbage. Der mangler noget vitalt. Det får en til at spørge, om han overhovedet er et menneske?" forklarer Lene Kaaberbøl.

DEN VÆRDIGE SKAMMER

Skal vi ikke også beskytte os mod skammere? De er vel ikke altid ubetinget gode?

"Nej, det er rigtigt. I begyndelsen af den første bog, 'Skammerens datter', bruger Dina skammerkraften mod sin plageånd Cilla. Det er misbrug. Cilla har godt nok gjort noget forkert over for Dina, men det berettiger ikke Dinas brug af skammerkraften. Det svarer til, at man tog en pistol med i skole og begyndte at skyde på dem, som havde plaget en. Man må ikke bruge skam, blot fordi man er blevet trådt over tæerne. En skammer skal være sig sit ansvar bevidst og bruge sin skammerkraft med omhu."

"Vi opfatter skam som noget negativt i opdragelsesmæssige sammenhænge. Skam er et fyord."

Er vi ansvarlige brugere af skammerkraften i dag?

"Nej, desværre. Vi opfatter skam som noget negativt i opdragelsesmæssige sammenhænge. Skam er et fyord. Det fører nogle gange til, at vi ikke vil være ved, at vi rent faktisk har skamvåbnet i brug. I stedet for at stå ved, at skammen er en væsentlig ingrediens i det at opdrage et barn, får vi et uafklaret forhold til det. Dermed er det ikke en beslutning, at vi bruger våbnet, vi gør det bare. Og det er i virkeligheden farligt ikke at være bevidst om brugen af skam. For skam er et voldsomt våben. Fysisk afstraffelse er selvfølgelig noget møg, men jeg kender adskillige børn, der hellere vil have én på hovedet, og så var det glemt, i stedet for at skulle skammes ud i flere dage. For så bliver det bare hængende, at man er slem, har gjort noget galt, og at der ikke rigtig findes tilgivelse." →

”Det er i virkeligheden farligt ikke at være bevidst om brugen af skam. For skam er et voldsomt våben. Fysisk afstraffelse er selvfølgelig noget møg, men jeg kender adskillige børn, der hellere vil have én på hovedet, og så var det glemt, i stedet for at skulle skammes ud i flere dage.”

SKAMMEN ÆNDRER SIG MED TIDEN

Lykkedes det pædagogiske projekt i skammer-bøgerne? Lærer Dina at blive en værdig skammer?

”Ja, men det lykkedes paradoksalt nok ved, at hun ikke lever op til morens definition af, hvad en skammer er. Dina bruger skammerkraften anderledes end sin mor. Hun er mere medfølelse end moren. Moren er så forbandet absolut – og magtfuldkommen i sin overbevisning om at være på de godes side. Det stiller Dina ikke spørgsmålstejn ved i begyndelsen, hvor hun køber idéen om, at en skammer ved, hvad der er rigtigt og forkert.

Men i takt med eventyrets og hendes egen udvikling, oplever Dina, at hun ikke kan dele verden så enkelt op. Noget smutter uden om den binære kategori sandt og falsk. Derfor bliver Dinas etiske valg vanskeligere og vanskeligere. Først skal hun blot turde vælge mellem godt og ondt, dernæst skal hun vælge mellem forskellige ondt, og så bryder det binære system fuldstændigt sammen for hende, da hun møder sin far. For i hans, farens, verden er der uendelig mange nuancer i gråt i stedet for morens sort-hvide-virkelighed. Dina må derfor erkende, at hun ikke kun er mors pige, men også fars datter. Det slipper en indre krig løs i hende mellem de modsætninger, hun bærer på. Moren siger til hende: ’Jeg ville ikke kunne bære, hvis du bliver som ham’. Løsningen er, at Dina bliver noget tredje,” fortæller Lene Kaarbøl, ”nemlig sig selv.”

SKAM ER KVINDENS VÅBEN

I eventyret gør du skammeren til kvinde. Kunne det have været anderledes? Kunne manden have været skammeren?

”Teoretisk set ja, i praksis nej. For jeg ser skammerkraften som et dybt kvindeligt våben. Arketypisk er det vel kvindens pay-back: Det kan godt være, at vi fysisk set er svagere end mænd, men det er os, der har opdraget dem! Så vi har opdragerens magt, og når man skal opdrage er skammerevnen vital. Alle forældre bruger den – men måske især mødrene. I praksis, i hverdagen og i samfundslivet er det kvindens hjemmebane at drible med den etiske bold. Vi er ret gode til at sørge for, at det er os, der sidder på den etisk set høje hest. Nogle gange kan man møde lidt forvirrede mænd, som siger: ’Jeg ved godt, at det er min fejl, men jeg ved ikke helt hvorfor.’ Det siger de, fordi en kvinde fikst har driblet rundt om dem og scoret et mål, uden de har opdaget, hvordan det gik til, men de ved bare, at de er bagud på point,” siger Lene Kaarbøl.

Er kvindens magt traditionelt set mere civiliseret end mandens brug af magt?

”Der er i hvert fald forskel på deres magtudøvelse: ’Du har været slem, og når far kommer hjem, så skal du få at føle.’ I dette udsagn ligger en meget raffineret brug af skammerevnen, fordi der ikke falder et gran af skyld på moren. Barnet har været slem, barnet har forbrudt sig, og barnet skal skamme sig. Og på et eller andet tidspunkt vil der falde en straf; men det er ikke kvinden, som henter linealen og banker løs på barnets håndflade, som det sker i Tudemarie. Det er ikke hende, som gør det, det er vor Fader. Så kvinden slipper, selv om det er hende, som har dømt. Det er ikke hende, som bliver bødlen. Navnet Dina betyder faktisk den dømmende. Det vidste jeg ikke, da jeg skrev bøgerne, men det er et fantastisk ubevidst sammentræf, for dommerrollen er præcis den rolle, som moren vil have, at Dina træder ind i,” siger Lene Kaarbøl. ■

Af Claus Holm
dho@dpu.dk

LENE KAABERBØL

Lene Kaarbøl er forfatter til en serie på fire bøger om skam:

Skammerens datter, 2000
Skammertegnet, 2001
Slangens gave, 2001
Skammerkrigen, 2003

Bøgerne er solgt i over en kvart million eksemplarer, og Lene Kaarbøl har modtaget flere priser for disse bøger. Blandt andet Børnebibliotekarernes Kulturpris i 2003, Nordisk Børnebogspris i 2004, og den engelske udgave blev to gange nomineret til The Marsh Award for Children’s Literature in Translation. Serien om Skammerens børn er udkommet i 25 lande, blandt andet i USA og Japan.

WWW | www.kaaberboel.dk

KRÆVER BØRN EN HAPPY ENDING?

Hvordan ender en civiliseret børnebog? Skal den ende lykkeligt? Asterisk har spurgt en børnebogsforfatter og en forsker, om en lykkelig slutning er en etisk fordring for børnelitteraturen.

* Det skal ende med en eukatastrofe. Dette mærkelige begreb stammer fra den berømte engelske forfatter J.R.R. Tolkien, og det betyder en omvendt katastrofe, altså en bekræftende forløsning af en konflikt. J.R.R. Tolkien mener, at det er et krav til en 'Fairy Story' – Tolkiens begreb for den slags fantastiske fortællinger, han selv skriver – at den først er fuldendt og færdig, hvis den ender godt.

Adjunkt Anna Karlskov Skyggebjerg har i bogen 'Den fantastiske fortælling i dansk børnelitteratur 1967-2003' analyseret dette genretræk. Hun forklarer det sådan her:

"Den effekt, som opnås gennem eukatastrofen, lader sig sidestille med tragediens katharsiske funktion. En eukatastrofe både trøster og kalder på følelserne. Omvendt er forestillingen, at hvis eukatastrofen mangler, så vil værket være ufærdigt og efterlade læseren uforløst. Tolkiens krav om en lykkelig slutning hænger sammen med den opfattelse, at børnelitteratur ikke må efterlade sin læser i en tilstand af håbløshed. Kritikerne af Tolkien siger til gengæld, at hans historier bliver til en gang sødsuppe, de er for nemme og uden sammenhæng med virkeligheden."

Ifølge Anna Karlskov Skyggebjerg er den fremmeste repræsentant for dette litteratursyn i Danmark filosofen K.E. Løgstrup. I 1977 skriver han i Politiken kronikken *Børnesoldater i klassekampen*, hvor hans synspunkt er, at børnelitteratur ikke må sætte håbet hos barnet som læser over styr. Men også forfatteren Lene Kaaberbøl tilslutter sig Tolkiens litteratursyn. For eksempel lader hun sin serie af skammerbøger slutte godt.

DEN FANTASTISKE FORTÆLLINGS ETIK

"Den lykkelige slutning er vigtig, når man – som jeg – skriver noget så selvmodsigende som realistisk fantasy," siger Lene Kaaberbøl. Hendes forklaring på, at det ikke alene er vigtigt, men forbandet vigtigt, lyder sådan her:

"Hvis jeg bare skrev om virkeligheden i al dens kaotiskhed og uetiskhed, så var der ingen grund til at fortælle. Vi fortæller hinanden noget, fordi virkeligheden er utilfredsstillende. Fordi vi har et behov for, at tingene skal være anderledes, end de er. Og det behov opfylder vi så med fortællingen om vores liv og verden. Eventyret er knyttet til optimisme og livsmod, og det er ganske enkelt en urpagt, fortælleren indgår med sine læsere. Knuden skal løses. Vi skal gennem den mørke, farlige skov og ud på den anden side."

I sit essay "Og de levede lykkeligt?" beskriver Lene Kaaberbøl kravet til den lykkelige slutning således: "Det er en fuldstændig nagelfast, klippegrundet overbevisning, et usvigeligt instinkt,

som jeg deler med hovedparten af jordens befolkning, børn såvel som voksne. Og hvis jeg svigter det instinkt, så svigter jeg mine læsere. Jeg tror endda, jeg kan gøre dem ondt. For de har jo stølet på mig. Mens dragen kom nærmere, mens skurken blev ondere, mens smerten og frygten blev nærmest uudholdelig, har de stølet på mig og på historien: at den ender godt til sidst. Jeg tror ikke, at det er blot og bar eskapisme. Det er også tilfredsstillelsen af et etisk instinkt: 'Det kan godt være, at verden ikke er sådan, men det burde den være'. Og hvis vi mister det etiske instinkt, er vi som kultur meget dårligt stillet. Det er muligvis et modenestegn, når man ikke længere forventer, at livet skal være retfærdigt – og undlader at blive fornærmet, når det ikke er det. Men den dag man holder op med at håbe på, at mennesket kan opføre sig retfærdigt, så er man mere end blot moden, så er man kynisk."

Handler det også om at opretholde håbet om en bedre verden?

"Ja, det tror jeg faktisk. Håb er så vigtigt for at man kan leve et godt liv. Og derfor kan man godt skrive en børnebog, der er tragisk, men man må ikke skrive en børnebog, der er håbløs."

FORBUDT FOR BØRN?

Ifølge Anna Karlskov Skyggebjerg er stort set alle, der skriver børnelitteratur i Danmark, bekendt med Løgstrups protest mod børnebøger, der handler om livets håbløshed. Det vil sige, at de enten har travlt med at gøre op med denne forestilling eller at tage protesten til følge.

"Opgøret hænger formentlig sammen med 1980'ernes og -90'ernes tendens til at gøre børnelitteraturen voksen. Børnelitteraturen kommer til at ligne voksenlitteraturen mere og mere. Den bryder ud af sit reservat," fortæller Anna Karlskov Skyggebjerg.

Men hvorfor skulle det ikke ende lykkeligt?

"Nogle betragter den genre, som Tolkien og Lene Kaaberbøl skriver i, som en lidt gammeldags kode. I stedet provokerer de ved at sige, at de skriver sig ind i vores tid. I bund og grund handler det om, hvad et barn kan kapere. Er barnet en kompetent læser, der kan håndtere, at historien ikke ender lykkeligt, eller er barnet stadigvæk en størrelse, der skal beskyttes? Og så kan man selvfølgelig spørge, hvad der overhovedet retfærdiggør børnelitteraturen, hvis man ikke betragter barnet som én, der skal have en særlig behandling" ■

Af Claus Holm
clho@dpu.dk

OPDRAGELSE ER BLEVET EN SAMFUNDSOPGAVE

Det er blevet en samfundsopgave at opdrage børn til civiliserede mennesker. Det er institutionerne, der lærer børnene at begå sig blandt andre mennesker. Men det irettesatte barn kan udvikle modstand mod normerne, skriver **Eva Gulløv** i kommentaren.

* I sit store værk 'The Civilizing Process' fra 1939 præsenterer den tyske sociolog Norbert Elias et omfattende og vidtrækkende argument. Argumentet handler om den socio-kulturelle proces, civiliseringsprocessen, der gennem de sidste mange sekler har formet den psyko-sociale karakter hos det vesteuropæiske menneske. Elias' begreb om civilisering betegner ikke en evolutionær udvikling mod et højere eller mere raffineret kulturelt stade, men en historisk proces, der i Europa har ført til, at beherskelse og selvkontrol er blevet stadig vigtigere markører af social status. Civilisering beskriver både en proces, hvor mennesker over tid tillægger sig bestemte manerer og en værdisætning af opførsel, hvor nogle former anerkendes, mens andre nedvurderes.

I takt med øget arbejdsdeling og stadig mere opdeling af samfundet kræver samvær med andre mennesker, ifølge Elias, stadig mere selvkontrol og fornemmelse for vekslende sociale spilleregler. Det forventes af moderne mennesker, at vi kan skelne mellem optræden i forskellige sammenhænge, skelne mellem privat og offentlig opførsel, og at vi ved, hvad der anses for normalt i forskellige situationer. Selvkontrol og følelsesudtryk er blevet indikatorer for social fornemmelse og status, og hvis man ikke kan kontrollere sine følelsesudtryk eller sondre mellem forskellige normer for opførsel, falder man igennem socialt og bliver i værste fald betragtet som psykologisk afvigende. Anerkendelse og respekt er baseret på, at man har lært de sociale distinktioner for optræden eller med andre ord kan optræde civiliseret.

Institutioner spiller en rolle i denne læringsproces. Indarbejdelse af anerkendte omgangsformer og selvkontrol er et anliggende for opdragelsesinstitutioner. Det er blevet en

samfundsopgave at lære børn fra en stadig tidligere alder at begå sig blandt andre mennesker i offentlige sammenhænge. Den øgede institutionalisering og presset for at få så mange børn som muligt i institution i så ung en alder som muligt kan netop fortolkes som et forsøg på at lære børn ordentlige omgangsformer og beherskelse tidligst muligt. Med reference til Elias' værk påpeger socialpsykologen Lasse Dencik i et interview i bogen Læreplaner i børnehaver. Baggrund og perspektiver, at daginstitutionen er den første offentlige arena, som børn selv skal optræde i. Det er derfor her, civiliseringsprocessen først sætter sig igennem. For at kunne begå sig blandt mennesker, man ikke deler alle erfaringer med, må man kunne beherske sine impulser, og daginstitutionsoopholdet bliver derfor 'en slags læreproces i selvkontrol'. Som Dencik påpeger, er der langt fra tale om et frisættende pædagogisk projekt i psykologisk forstand. Opgaven retter sig snarere mod social kompetence, det vil sige selvkontrol og tilpasning. Dencik skriver, at daginstitutionen "er en arena, som kræver, at 'det skal gå civiliseret for sig', dvs. kontrolleret. Det 'frie' samvær mellem mennesker kræver så at sige, at den kontrol, som må forefindes, for at samværet ikke skal bryde sammen, udøves via selvkontrol. Det er det, barnet i daginstitutionen dybest set skal indøves i".

Når man undersøger praksis i danske daginstitutioner, er det tydeligt, at en væsentlig del af pædagogikken retter sig mod at lære børn anerkendte udtryksmåder og selvkontrol. De skal lære at vente, tage hensyn, udtrykke sig verbalt snarere end korporligt og beherske deres lyster. De skal sige, hvad de gerne vil, fortælle om deres følelser og beherske deres vrede snarere end at give efter for den. Drifter og behov skal passe ind i fællesskabets

rammer, for institutionens formål er i vid udstrækning blevet at lære børn at omgås og tage hensyn til andre mennesker; at lære børn at begå sig på den offentlige arena og tilpasse deres følelsesudtryk til sammenhængen. Beherskelse af optræden er med institutionernes mellemkomst blevet indarbejdet som en naturlig nødvendighed for enhver.

Den prioriterede opgave for nutidens daginstitution er derfor at lære børnene de legitime sociale samværsformer – først og fremmest at verbalisere deres intentioner og følelser, så de kan begå sig på passende vis. I dette arbejde med at lære børnene at udtrykke deres intentioner sprogligt, kontrollere deres følelsesudtryk, lære dem tålmodighed og driftskontrol, ligger en viden om, at der skal en indsats til for at få børnene til at begå sig på socialt accepterede måder, og at det måske ikke er alle, der kan eller vil lære det. Der er en systematisk pædagogisk opmærksomhed på udtryks- og opførselsmåder og en stadig korrektion af uhensigtsmæssig optræden. Denne korrektion fører imidlertid også til, at nogle børn bliver problematiseret. Det kan igen kan medføre, at de gør modstand - paradoksalt nok netop mod de omgangsformer, pædagogerne har forsøgt at indprente hos dem. Anerkendelse følger med andre ord den, der kan beherske sig og udtrykke sig selv på legitime måder, mens børn, der overskrider normerne for legitim kommunikation ved f.eks. at slå eller spytte, bliver skældt ud og korrigeret. Hvor det sker ofte, kan man iagttage børn, der udvikler modstandsreaktioner mere systematisk, det vil sige ikke gør, som de bliver bedt om, råber af andre, springer over i stedet for at vente eller slår og sparker i stedet for at udtrykke deres utilfredshed med ord. På den måde søger de anerkendelse hos andre end pædagogerne, typisk i grupper, der netop synes forenet af at modsætte sig de dominante krav til udtryksformer og social omgang. Institutionel civilisering rummer et dominansaspekt, der potentielt kan generere modstand rettet mod netop de områder, som pædagogisk er prioriteret – en modstandsform der kan være socialt dragende.

At udvikle modstandsstrategier og søge anerkendelse i alternative grupper er en kendt og velbeskrevet strategi, som ofte – over tid – kommer til at fungere som en selvforstærkende eksklusionsproces. Men de dominante krav til udtryksformer og selvbeherskelse har føjet en ekstra dimension til problematisering og modstand, fordi de børn, problematiseringen rammer, ikke føler sig inddraget eller kompetente i forhold til de dominerende udtryksformer og derfor afviser institutionens civiliserende projekt. Modstanden retter sig derfor netop mod de omgangsformer og udtryksmåder, som er omdrejningspunktet

for den pædagogiske virksomhed, for det er på disse områder dominansen sætter sig igennem.

Civilisering er på én gang udtryk for en sympatisk mellem-menneskelig omgangsform og en dominant målestok mellem, hvad der kan anerkendes, og hvad der fremstår problematisk. En målestok, som imidlertid udfordres af en modstand, som institutioner paradoksalt nok også kommer til at fremme. Institutionel civilisering er påføring af normer for opførsel og rummer derfor – som alle normative opdragelsespraktikker – et potentiale for tilpasning såvel som modstand og for nye måder at problematisere børn på. Civiliserende institutioner kan således på én gang være fremmede for bestemte omgangsformer og rumme kimen til udvikling af deres modsætning. ■

Af Eva Gulløv

Vil du læse mere om civilisering? Eva Gulløv anbefaler:

- Dencik, L. (2004) 'Alle situationer er læresituationer'. In: T. Ellegaard & A. Hvidtfeldt Stanek (eds.) *Læreplaner i børnehaver*. Roskilde Universitetsforlag.
- Elias, N. (1939/ 2004) *The Civilizing Process*. Oxford, Blackwell.
- McDermott, R. P. (1997) *Achieving school failure. An anthropological approach to illiteracy and social stratification*. In: G. Spindler (ed.) *Education and Cultural Process*. Prospect Heights, IL: Waveland Press.

EVA GULLØV

Antropolog og ansat som lektor på Institut for Pædagogisk Antropologi, Danmarks Pædagogiske Universitetsskole. Hendes forskningsområde er institutionskultur, børns socialisering og tværkulturelle studier af børns opvækst og samspil. Hun er leder af forskningsprojektet Civilisering.dk.

WWW

www.dpu.dk/om/evag

PRINSESSE- DYRKELSE ER DÅRLIG OPDRAGELSE

SAMTIDENS FORÆLDRE ER MERE OPTAGET AF DERES BØRNS LYKKE END NOGENSINDE FØR. DE DYRKER BØRNENE SOM PRINSE OG PRINSESSE, MEN DE RISIKERER AT SPENDE BEN FOR DERES BØRN VED AT OVERFORKÆLE DEM, SIGER PROFESSOR **EMERITUS PER SCHULTZ JØRGENSEN**.

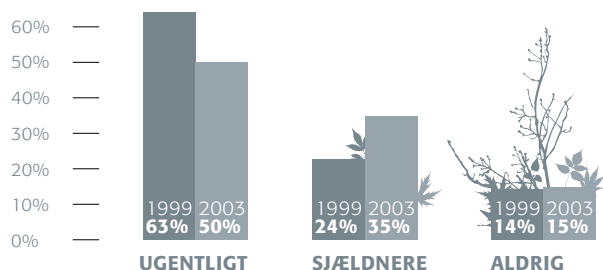

* På Hotel Legoland kan børnene overnatte i et pompøst prinsesseværelse. På hjemmesiden for kampagnen '6 om dagen' får forældre gode råd til at planlægge et vaskeægte prinsessebal. Og på internettet kæmper butikker som Eventyrspejlet, Små Prinsesser, Prinsessekjoler, MiaMichelle, Aura4Laura og Prinsesseskabet om at blive familiens personlige leverandør af prinsessekjoler og legetøj til den lille prins og prinsesse.

Prinsessedyrkelsen står i fuldt flor over det ganske land, og drømmen om at føre en glamourøs og royal tilværelse er noget nær en realitet for mange helt almindelige danske børn. Men dagligdagens prinser og prinsesser betaler en dyr pris for eventyrlivet. Børn, der hele tiden bliver imødekommet, lever også med store forventninger om, at livet netop er sådan. Når det viser sig ikke at være tilfældet, opstår der en frustration eller en tristhed hos børnene. Sådan lyder det fra dr.phil. og tidligere professor Per Schultz Jørgensen, der er børne- og familieforsker.

HVOR OFTE FORHINDRER FORÆLDRE DERES BØRN I AT GØRE NOGET, BØRNE HAR LYST TIL?

Kilde:
7 års børneliv, Socialforskningsinstituttet, 2004.

”BØRN ER ØNSKEBØRN PÅ DEN MÅDE, AT DE ER DER, NÅR VI ØNSKER OS DET – NÅR VORES ANDRE PRIORITERINGER GIVER PLADS TIL DEM.”

OVERFORKÆLELSE

Ifølge Per Schultz Jørgensen er der et funklende nyt paradigme på spil inden for opdragelsesområdet: ”Forældre vil i dag deres børn det så godt, at de ikke kan bære at udsætte dem for nogen form for smerte. Hvis der opstår smerte, skal den straks bringes til ophør. Børn skal ikke frustreres, de skal ikke udsættes for unødige belastninger – og slet ikke som et led i deres opdragelse. Derfor er forældrene ikke længere så demokratiske og forhandlingsorienterede i deres opdragelse, de er langt mere laissez faire-orienterede, det vil sige eftergivende eller forkælende.”

I praksis betyder det, at man som forælder har en tendens til at give efter for alle børnenes ønsker og behov; at man lader børnene opføre sig, som de vil; at man ikke sætter grænser for børnene, men nøjes med lavmælte, inkonsekvente irettesættelser, og at man i det hele taget ikke udsætter dem for smerten ved at møde et 'nej'. Derfor det store forbrug af slik og sodavand blandt børn. Og derfor alt det legetøj, som vi danskere propper ind i børneværelserne for et samlet beløb af 4 milliarder kroner om året.

Dyrkelsen af børn som prinser og prinsesser kan således næppe tilskrives en tilfældig, markedsskabt modedille. Den må snarere tilskrives en generel forandring i forholdet mellem forældre og deres børn. En forandring, der kommer til udtryk →

“FORÆLDRE VIL I DAG DERES BØRN DET SÅ GODT, AT DE IKKE KAN BÆRE AT UDSÆTTE DEM FOR NOGEN FORM FOR SMERTE.”

ved forældres tendens til forkælelse og eftergivenhed over for deres børn – foranlediget af forældrenes selvbebrejdelse over ikke at være tilstrækkeligt til stede i børnenes liv.

MELLEM ØNSKEBØRN OG KARRIERE

Prinsessedyrkelsen skal, ifølge Per Schultz Jørgensen, på den ene side ses i lyset den stadigt tiltagende subjektivering og individualisering, der har været på dagsordenen siden midten af det 20. århundrede, på den anden side i lyset af danskernes enorme arbejdsiver, der giver mindre tid til familien.

“Vi lever i en tid, som er præget af vores opmærksomhed mod os selv. En selv-kredsen, som på mange måder er sat som en dagsorden for vores tid, men som også er med til at understrege vores optagethed af, at vi selv er ansvarlige. Vi vil være herre i vores eget hus, og det gør, at vi er opmærksomme på lykken, kærligheden og optimeringen af vores behovs tilfredsstillelse – og i dén grad også på vores børns vegne.”

“Samtidig lever vi i et samfund, der sætter arbejdslevet højt. Vi arbejder mere end nogensinde, og vi er langt hen ad vejen ret glade for det, for det giver os en fornemmelse af, at vi er nogen. Det giver os identitet, og det betyder, at vi fokuserer meget på vores arbejde og på at få en karriere og en særlig position,” siger Per Schultz Jørgensen.

Nutidens forældre er med andre ord fanget i et limbo mellem ønsket om at gøre børnene lykkelige og behovet for at

Fotografierne er fra billedserien ‘Prinsesse’, der udstilles i bygning D, Danmarks Pædagogiske Universitetsskole fra d. 15. oktober 2007. Serien er udarbejdet i et samarbejde mellem journalist og cand.pæd. Anders Rosenlund og kunstfotograf Pernille Holm Andersen.

lægge mange arbejdstimer uden for hjemmet. “Vi elsker vores børn, men vi ender med at parkere dem et andet sted. Børn er ønskebørn på den måde, at de er der, når vi ønsker os det – når vores andre prioriteringer giver plads til dem. Samtidig er vi ikke blinde for, at det ikke hænger alt for godt sammen, at det er små børn, der er af sted fra tidlig morgen til sen aften. Vi plages derfor af en skyldbevidsthed, der får os til at tænke: Når vi endelig er sammen, skal det også være godt! Så lad de andre om at tage slæbet med den lidt tungere del af opdragelsen,” siger Per Schultz Jørgensen.

Resultatet bliver et øget fokus på den relation, som sætter umiddelbar lykke, umiddelbar glæde og umiddelbar behovstilfredsstillelse højt, og det er i den relation, at prinsessedyrkelsen finder næring. Som Per Schultz Jørgensen formulerer det på vegne af de skyldbevidste forældre: “Jeg dyrker dig som prinsesse, men på afstand. Kærligheden og min forgudelse af dig skal være kompensation for alt det, jeg ikke kan give dig, fordi vi ikke er sammen.”

PRINSESSER ERFARER IKKE MODGANG

Forældre, der er plaget af skyldbevidsthed over ikke at give børnene nok af deres tid, risikerer at spænde ben for børnene, fordi de vil gøre det så godt lige nu og her. De risikerer at imødekomme for meget (for den gode relations skyld) og dermed afstå fra at give deres børn en styrke og en indre modstandskraft, der gør dem i stand til at dæmme op for deres egen angst og usikkerhed. Styrken og den indre modstandskraft skabes netop af modstand, eller rettere af erfaring med modstand, men netop dette skånes dagligdagens prinser og prinsesser for.

BØRNEFAMILIERS BALANCE MELLEM FAMILIELIV OG ARBEJDSLIV

Kvindens ugentlige arbejdstid: 35 timer.

Mænds ugentlige arbejdstid: 43 timer.

En tredjedel af alle kvinder og halvdelen af alle mænd tænker altid eller ofte på arbejdsopgaver efter arbejdstid.

77 % af alle 13-årige børn kunne godt tænke sig, at deres forældre ikke arbejdede på fuldtid begge to.

I 39 % af alle parfamilier arbejder forældrene ikke på fuldtid begge to.

Kilder:

Ansvar og værdier – en undersøgelse i børnefamilier. Socialforskningsinstituttet, 1999.

Børnefamiliernes balance mellem familie- og arbejdsliv. Socialforskningsinstituttet, 2006.

Per Schultz Jørgensen peger på, at denne mangel på modstandskraft kan resultere i en tristhed, når børnene begynder at løbe ind i problemer, som forældrene ikke kan løse for dem. En tristhed, der i de værste tilfælde kan risikere at slå over i en decideret depression. "Børnene mister modet på livet, fordi de ikke får det, de føler, at de har krav på," siger Per Schultz Jørgensen.

"Får børnene ikke indbygget en nøjsomhed, en tålsomhed, en vis begrænsning eller bare en realitetssans i deres personlighed, bliver de heller ikke i stand til at kæmpe med livets hårdhed. Som Anna Freud engang sagde, handler det ikke om at undgå angst, men om at udvikle en Jeg-styrke til at håndtere angsten. Børneopdragelse skal tilsvarende også handle om at give barnet styrke til at håndtere livets skyggeside og smerte."

OPDRAGELSE ER DE ANDRES SLÆB

Fokuserer lærere og pædagoger i lige så høj grad som forældrene på den smertefri relation på bekostning af langsigtet opdragelse? Det mener Per Schultz Jørgensen ikke.

"Børn har fået rettigheder. Det gælder både i national og international sammenhæng, men også i institutionerne. Børn bliver hørt, og deres meninger bliver taget alvorligt. De er med til at beslutte, hvad der skal foregå – hvilke lege, der skal igangsættes, og hvordan man skal arbejde med et fagligt stof i skolen. Når jeg er ude i daginstitutioner, ser jeg, at pædagogerne holder meget fast i fælles normer, der overholdes meget konsekvent. Pædagogerne har jo børnene det meste af dagen, så de er nødt til det. Og børnene i børnehaven retter sig efter pædagogerne. De har for eksempel som hovedregel gode spisevaner og legevaner," siger Per Schultz Jørgensen.

Lærerne er lige så konsekvente og lige så optagede af den langsigtede opdragelse som pædagogerne, mener Per Schultz Jørgensen. Udfordringen er imidlertid større i skolen, og skolen lider i højere grad under bivirkningerne af det nye opdragelsesparadigme: At gennemføre en helt almindelig undervisning i en forsamling af prinser og prinsesser, der alle kræver at være i centrum og at få deres specifikke behov tilfredsstillet, fordrer en lærer, der er væbnet med tålmodighed, konsekvens og personligt mod.

FORÆLDRE SKAL KENDE RISIKOEN

"Når jeg taler om det nye paradigme og om prinsessedyrkelsen, taler jeg selvfølgelig om det som en trend, som en udskridning fra den demokratiske og forhandlingsorienterede opdragelse. Det er ikke noget, jeg vil påstå findes i alle danske hjem. Jeg er sikker på, at mange familier er sig risikoen for at overforkæle og give efter fuldt bevidst," siger Per Schultz Jørgensen.

Udfordringen til nutidens forældre består netop i at gøre sig risikoen ved at overforkæle og give efter for alle børnenes ønsker og behov bevidst. Meget peger nemlig i retning af, at man kan ville sine børn det så godt, at man spænder ben for dem. At opdrages som en prins eller en prinsesse har sin charme i nuet, men eftervirkningerne kan være skæbnesvangre for børnene.

I et interview med Prins Joachim og den daværende Prinsesse Alexandra fortæller parret, at deres prinser ikke skal opdrages anderledes end almindelige danske børn: "Vi er hårde, men også meget kærlige. Det er vigtigt, at barnet ikke kan sno forældrene om sin lillefinger ... Det er vigtigt at vise dem, hvem der er chef," understreger Prinsesse Alexandra. Når helt almindelige børn opdrages som prinser og prinsesser, og ægte prinser opdrages som helt almindelige børn, er ironien til at få øje på. ■

Af Anders Rosenlund
asterisk@dpu.dk

PER SCHULTZ JØRGENSEN

Børne- og familieforsker. Professor emeritus i socialpsykologi ved DPU. Arbejder med undersøgelser om børn og unge, deres familieforhold, udvikling og dannelse. Har alene og sammen med andre udgivet en række bøger om børn, unge og familieforhold. Er medlem af Børnerådet og holder ofte foredrag om børn og unge.

WWW | www.myrhus.dk

NYE BØGER MODTAGET PÅ REDAKTIONEN

NÅR LÆRING BEVÆGER

Nina B. Schriver

Bogen handler om at kunne balancere mellem fagligt velbegrundede og velfunderede valg og samtidig være åben og inkluderende for de komplekse erfaringer, deltagerne i et genoptræningsforløb bidrager med og udvikler.

FADL'S FORLAG

SOCIALPÆDAGOGISK REGELSAMLING

Christian Breinholt og Jørgen Christiansen

Denne håndbog for medarbejdere ved dag- og døgninstitutioner, pædagogstuderende m.v. samler de vigtigste regler, som pædagoger har brug for, på et sted.

KROGHS FORLAG

UNDERVISNINGENS MIRAKEL (BIND I) LEDELSENS MIRAKEL (BIND II) SKOLENS MIRAKEL (BIND III)

Birthe og Lars Qvortrup

"Undervisningens mirakel" er første bind i en serie på tre om folkeskolen ("mirakel-trilogien"), som "Ledelsens mirakel" er andet bind i, og den gennemgår aspekter af skoleledelse, for eksempel beslutningsledelse. "Skolens mirakel" er den sidste bog i serien. Bogen handler om den i folkeskoleloven angivne opgavefordeling mellem forældre og skole, og den henvender sig til skolens brugere: forældre, skolebestyrelser og politikere.

DAFOLO

MEDBORGERSKAB – ET NYT DANNELSESMIRAKEL?

Ove Korsgaard, Lakshmi Sigurdsson og Keld Skovmand (red.)

Medborgerskab handler om deltagelse i et fællesskab, men skal det være et kulturelt eller politisk fællesskab? Bogen henvender sig til alle, der interesserer sig for demokrati og dannelse.

RPF - RELIGIONSPÆDAGOGISK FORLAG

LÆRING OG LÆRINGSSTILE

Liv M. Lassen, Lena Boström og Hans Henrik Knoop (red.)

Forskere og praktikere, der alle arbejder med læringsstile og livslang læring, bidrager i denne antologi med viden om bl.a. flow, læringsstiles fænomenologi, matematik og læsevanskeligheder, kortlægning af muligheder samt metoder til at tilrettelægge undervisning og arbejde.

DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

LEGEKULTUR I EN FORANDERLIG VERDEN

Marjatta Kalliala

Ud fra undersøgelser af mindre børns nutidige leg giver denne bog læseren mulighed for at tænke nærmere over, hvordan leg bidrager til en god barndom. Den udforsker, hvordan grundlæggende legetemaer spiller sammen med nye variationer af traditionelle temaer.

FRYDENLUND

ASSESSMENT- & INTERVENTIONSGUIDE

Poul Nissen

Bogen er en vejledning i, hvordan psykologen udfører teori- og evidensbaseret udredningsarbejde og på den baggrund udarbejder forslag til intervention. Guiden vil kunne bidrage til at evidensbasere og kvalitetssikre psykologens behandlingsarbejde.

DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

DEN PSYKOLOGISKE ARV

Agnete Diderichsen

Tætte følelsesmæssige relationer til dets forældre og andre nære tilknytningspersoner er afgørende for et barns udvikling. Bogen redegør for og anvender en undersøgelsesmetode – Adult Attachment Interview, der er en metode til at vurdere voksnes tilknytningsmønstre.

DANMARKS PÆDAGOGISKE UNIVERSITET

SOCIALT ARBEJDE I ET GLOBALISERET SAMFUND

Helle Antczak og Helle Johansen

Bogen behandler spørgsmålet om socialt arbejde i et dansk samfund med øget kulturel diversitet. Der gives bl.a. konkrete bud på nye metoder og tilgange til forbedring af kulturel kompetence og interkulturel kommunikation i socialt arbejde.

FORLAGET SAMFUNDSLITTERATUR

DET NYE ANSVAR

Jon Kristian Lange

Konflikter mellem forældre og lærere er blevet en af de størst voksende konfliktkategorier i skoleverdenen. Bogen handler om, hvad man som lærer kan gøre for at imødekomme og navigere i Det Nye Ansvar fra forældrene.

DAFOLO

DEWEY I DAG

Svend Brinkmann, Bente Elkjær og Thomas Aastrup Rømer

John Dewey har længe haft stor betydning for den pædagogiske tænkning. Forfatterne giver i denne bog de lærerstuderende en hånds-rækning i deres arbejde med at forstå John Deweys tænkning og betydning.

FORLAGET UP – UNGE PÆDAGOGER

KLASSISK OG MODERNE PSYKOLOGISK TEORI

Benny Karpatschof og Boje Katzenelson (red.)

Bogen er en indføring i psykologiens centrale teorier, personer, temaer og begreber. Hvert kapitel indeholder korte biografiske oplysninger om teoriernes ophavs-mænd samt en oversigt over nøglebegreber og definitioner.

HANS REITZELS FORLAG

PROJEKTORGANISERET PRAKTIK I LÆRER- UDDANNELSEN

Martin Haastrup Strøm (red.)

Samarbejdet mellem linjefag og pædagogiske fag omkring praktikken er det helt centrale omdrejningspunkt i den nye læreruddannelse. Bogen beskriver og diskuterer såvel rammer som indhold i dette samarbejde.

FORLAGET PUC

UNDERTEKSTEN

Siri Erika Gullestad & Bjørn Killingmo

Blandt psykologer er det en udbredt opfattelse, at Freuds psykoanalyse er et for længst overstået kapitel. Den opfattelse er forfatterne til denne bog dog langt fra enige i. "Underteksten" handler netop om psykoanalysen som en terapimetode

AKADEMISK FORLAG

KONTROL OG TILLID

Klaus Ernst Hansen

Bogen beskriver, hvordan elementer af tillid og kontrol har betydning for pædagogisk arbejde i folkeskolen, bl.a. i form af skærpede krav til ledelse, dokumentation og kvalitetsmål. Bogen bygger på et forskningsprojekt om praksis i folkeskolen.

FORLAGET PUC

TEORIER OM LÆRING

Tom Ritchie (red.)

Bogen præsenterer en række læringsteorier, der beskriver læring ud fra forskellige faglige retninger og traditioner. I bogen samles en bred vifte af både ældre og nyere teorier, hvor den røde tråd er spørgsmålet om, hvordan lærepro- cesser kan forstås og beskrives.

BILLESØ & BALTZER

ANVENDELSE AF NYERE PÆDAGOGIK

Peter Clausen og Sigrid Brogaard Clausen

Bogen beskriver, hvordan den nyere pædagogik kan hjælpe os til at forholde os aktivt til skabel- sen af det gode liv i hjemmet, på pædagogiske institutioner og arbejdspladser. Forfatterne undersøger, hvordan vi kan udvide vores viden ved at integrere den erfaringsbaserede viden med den videnskabeligt baserede viden.

ACADEMICA

TANKESTREGER – TVÆRVIDENSKABELIGE NYBRUD

Robin Engelhardt, Camilla Mehlsen og Frederik Stjernfelt (red.)

Tværvidenskab har allerede så længe været et catchword, at vi er ved at blive blinde for, hvad det egentlig dækker. Bogen forsøger at fange bredden i de kognitive eksplorationer og nyskabende kombinationer, som den tværviden- skabelige forskning i dag gør brug af.

DANMARKS PÆDAGOGISKE UNIVERSITETSFORLAG

DEN PRAKTISKE SANS

Pierre Bourdieu

Bogen er et centralt værk i Bourdieus store produktion. Her beskriver han den afgørende forskel mellem en befolkningsgruppes umid- delbare forståelse af deres verden og den antropologiske forskers blik.

HANS REITZELS FORLAG

COACHENDE SAMTALER

Benedikte Achen

Bogen er en hånds-rækning til ledere, som ønsker at løfte og kvalificere hverdagens samtaler med medarbejderne. Det er forfatterens grundlæ- gende præmis, at hverdagens samtaler er virksomheders egentlige produktionsapparat – og jo bedre instrumentet fungerer, jo mere robust og bevægelig er virksomheden.

KROGHS FORLAG

MODERNISERING AF DEN OFFENTLIGE SEKTOR

Af Knud Jensen og Niels Rosendal Jensen (red.)

I moderniseringsprocessen er uddannelse blevet en vare, skriver forfatterne af Modernisering af den offentlige sektor. Bogen sætter fokus på moderniseringsprocesserne i forbindelse med de mellemlange videregående uddannelser og de erhverv, som disse uddannelser kvalificerer til.

DANMARKS PÆDAGOGISKE UNIVERSITETSFORLAG

“Personlige afhængighedsforhold (oprindeligt helt naturgroede) er de første samfundsformer; her udvikles den menneskelige produktivitet kun i ringe omfang og på isolerede punkter.

Personlig uafhængighed baseret på tingslig afhængighed er den anden store form, hvori der for første gang dannes et system af almindeligt samfundsmæssigt stofskifte, af universelle relationer, alsidige behov og universelle evner.

Fri individualitet baseret på individernes universelle udvikling og på underordning af deres fælles samfundsmæssige produktivitet som deres samfundsmæssige formåen, er det tredje trin. Det andet trin skaber forudsætningen for det tredje.”

KARL MARX 1857

Maskinel Magasinpost
ID-nr. 42 482

Afsender:
Postboks 7777
7000 Fredericia

Udgiver:
DPU
Tuborgvej 164
2400 København NV

Returneres ved varig
adresseændring